

Tamás Ernő:

Halhatatlan „vendégek” emléktáblái budapesti kávéházak, vendéglők falán

Irók, újságírók napjaik egy részét a kávéházban töltik. A kávé felfrissíti az idegeket, feketekávé és a füstölő szivar, cigaretta elősegíti a gondolkozást, az éjszakai csöndben vagy a kávéház zajának zsongásában jobban megy a munka. Sok író dolgozik kávéházban és nem egy szellemi mozgalom indult el kávéházi beszélgetésekből. Budapest a századforduló óta a kávéházak városa, de már a márciusi forradalom szellemi mozgalmá a *Pilvax*-kávéház asztalánál gyülekező fiatal írók köréből robbant ki. Már előbb itt adtak egymásnak találkozót a tizek társaságának tagjai, Petőfi Sándor és írotársai, itt kezdték meg küzdelmüket a magyar irodalom megújodásáért. Más írotársaságok vendéglőkben beszélgettek vacsora és borozgatás közben. Vörösmarty Mihály és korának neves írói, színészei, újságírói a *Csigában* vitatkoztak egymással. A *Kammon*-kávéház emléke hozzáfűződik *Reviczky Gyula* és sok más író nevéhez, a régi *Fiume*-kávéházba pedig újságírók, politikusok jártak. A *Pilvax*, a *Csiga*, a *Kammon* és más régi kávéházak, vendéglők rég megszűntek, de nevük belekerült az irodalomtörténetbe, sőt némelyiké a történelembe is.

A századforduló óta még jelentősebb szerephez jutottak a kávéházak az irodalmi életben. Írói mozgalmak elindulása, nagy írók élete, munkája kapcsolódik egy-egy régi kávéházhoz, néha egy-egy vendéglőhöz. Az írók közül sokan már rég halottak és némelyikük neve az irodalomtörténeté. Velük együtt irodalomtörté-

neti emlékké vált a kávéház, vendéglő is, amelyben egykor dolgoztak, vitatkoztak, szórakoztak. Az irodalomtörténeti emlékü helyeket emléktáblával szokás megjelölni, hogy a márványtáblák, bronzdomborművek emlékeztessék az utódokat a színhely nevezetességére. Első pillanatban talán szokatlannak tűnt fel, hogy kávéház, vendéglő falára emléktáblát tegyenek, de inhol már meg is szoktuk. Ha házak falára felirhatjuk: „...itt született... itt lakott... itt élt... itt halt meg...”, miért ne jelölhetnénk meg a vendéglátó helyeket is, amelyekben sokszor az ihlet fölmagasztosító pillanatai, az alkotás lázának órái lepték meg az írókat.

Az első kávéházi emléktábla a mai Petőfi Sándor-utca 5. számú bérpalota helyén, a hajdani Uri-utcai *Pilvax*-kávéház falát jelölte meg. Diákkorunkban még ácsorogtunk itt, be-besanditva az ódon bolthajtások alá, a kopott kávéházi asztalokat nézegetve, vagy az emléktábla szövegét betűzgetve. A *Libasinszky*-ház lebontása után ugyanannak a teleknek a hátsó részén, a *Pilvax*-közre néző kávéház tulajdonosa az emléktáblát feltette az új *Pilvax*-kávéház belső falára. A hosszú, sötét márványból készített emléktábla szövege így hangzik:

„Ez a kávéház volt 1848-ban a Forradalmi Csarnok. Itt gyűltek össze naponta A szabadságért lelkesedő márciusi ifjak. Itt szavalt a legelőször Március 15-én Petőfi Sándor a Nemzeti Dalt, „Talpra magyar, hí a haza!” Emlékük, szellemük éljen itt és mindenütt a Hazában.”

1900 március 15-én állították ezt a nagyméretű márványemléket. A Petőfi-Társaság hozzájárult az emléktábla elhelyezéséhez, sőt újból fel is avatta azt, mint az ugyanott lévő fehér, kis márványlap szövege közli:

„A felső emléktáblát a hajdani Uri-utca 7. sz. alatti *Pilvax*-kávéház homlokzatáról helyezte át ide a kegyelet. Újból felavatta a Petőfi-Társaság 1927. Szilveszter napján.”

Negyedszázadnál hosszabb idő telt el, mire ismét megjelöltek kávéházat Budapesten, de aztán egymást követték az emléktáblák budapesti kávéházak, vendéglők falán.

Ady Endre sokszor ült, beszélgetett, sőt alkotott is a *Palermo*-kávéházban. Biermann Dezső bronzdomborműve versidézettel jelöli ott emlékét 1929 óta — de a helyiségben ma a *Balázs*-kávéház van. *Ady Endre* emlékét őrzi a *Délvasut*-kávéház kis márványtáblája is, amely szerint a költő 1910—16-ban járt oda. Az *Opera*-kávéház 1937 őszén jelölte meg utcai falát *Csorba Géza*

Ady Endre emléktáblája az Opera-kávéház falán.

feliratos domborművével. „E helyiségben volt a Három Holló vendéglő, ahol Ady Endre az *Uj versek*, *Vér és arany*, *Az Illés szekerén* legtöbb versét írta.”

A *Japán*-kávéház falán *Zuboly*-nak (*Bányai Elemér*nek) a világháboruban elesett kiváló újságírónak és *Lechner Ödön* műépítésznek emlékműve van. Az *Abbázia*-kávéház 1935-ben *Eötvös Károly* és *Vázsonyi Vilmos* emlékét jelölte meg márványtáblán arcukat ábrázoló bronzdomborművel. Mindkettőt *Kalotai Kreifel Ottó* tervezte. *Osvát Ernő* szerkesztő emléktáblája a *Newyork*-kávéház oldalerkélyének falán látható, ugyancsak 1935 óta.

*Surányi Miklós*nak, az 1936-ban meghalt nagy írónak a *Central*-Központi-kávéház tulajdonosa állított díszes emléket a helyiségnek azon a részén, ahol üldögni szokott. *Lányi Dezső* szobrászművész alkotása az író domborművé arca. *Krudy Gyula*, a szépszavu regényíró emlékére özvegy *Kéhli Józsefné* tettetett kis márványtáblát öbudei vendéglőjének abban a szobájában, amelyben az író barátai körében üldögni szokott.

A halhatatlan „vendégekre” való emlékezés kezd szép szokássá válni. Míg a hivatalos testületek, irodalmi társaságok késnek nagy költők és írók emlékét utcai márványtáblákkal megjelölni, illetve erre mozgalmat kezdeni, a művelt kávécsok és vendéglősök együtt haladva az élet lendületével, helyiségük falára illesztett emlékművekkel igyekeznek pótolni az utókor mulasztását.

Tamás Ernő.

Surányi Miklós emléktáblája a Central-kávéházban.